

Comentaris a la Carta de la Pau dirigida a l'ONU

En què basar les noves estructures socials

Punt VI.- «En organitzar a l'actualitat les noves estructures socials que es consideren oportunes per construir una societat més ferma i en pau, és arriscat, molts cops, basar-les sobre unes altres d'antigues, tot i que en el seu moment les veiessin adients. És més sòlid fonamentar les noves estructures sobre unitats geogràfiques humanes. Evitant, tanmateix, el risc que es tanquin en si mateixes, ja que això aboca, gairebé sempre, en desavinences de tota mena i fins i tot en guerres.»

Éssers actius en societat

La persona humana és un ésser social per essència; signe d'això és el seu propi origen, ja que neix de la unió d'una dona i un home. Però no s'ha de deïficar la societat, ni de tractar com una enorme mare inexhaurible que ens subministrarà de tot indefinidament. Seria una actitud infantil. Som nosaltres els qui constituïm la societat. Nosaltres, els éssers humans, som els qui l'hem d'organitzar i ho hem de fer d'una manera «corresponsable», conjuntant la llibertat de tothom i complementant les nostres activitats.

El programa de vida que conté la Carta de la Pau, conseqüent amb l'anterior, és lluny del quietisme, la mandra, la indolència, la confiança en la mera inèrcia de la vida i la imprevisió, uns vicis que ens aguaiten tan sovint enfront del quefer humà. Aquestes actituds s'han pogut desenvolupar a la societat a causa del menyspreu que hi ha hagut, en una colla de casos, respecte del treball, considerat cosa d'esclaus, mentre es deia que els déus i les persones importants descansaven. La manera com ha estat organitzat el treball, certament, ha pogut ser criticat moltes vegades i amb raó; però no el treball com a tal. La creativitat humana i la conservació del que ja hi ha fet -tan important és això segon com allò primer-, la recerca del que és suficient per viure i per a la festa, l'organització de les societats i la millora global de la vida, entre d'altres, són objectius dignes per ells mateixos, i no tan sols això, sinó que, a més, dignifiquen i desenvolupen els qui treballen per ells (veure Full núm. 11, comentari al Punt IX). La realitat del voluntariat és un signe eloqüent d'això.

Les estructures

Les estructures que fem servir els éssers humans per a la vida social es poden comparar, per exemple, a les prestatgeries dels magatzems o les biblioteques, damunt les quals es posen convenientment els productes o els llibres, segons una classificació i un ordre, i així es poden

trobar més fàcilment quan es necessiten. O bé s'assemblen a les columnes i les bigues d'acer en l'estructura dels edificis, damunt les quals s'organitzen després els espais i els ambients mitjançant la col·locació sàvia dels envans.

Aquestes estructures, fetes per l'home, són limitades. Els seus autors, moltes vegades, «en el seu moment les veieren adients», però el cert és que tenen una caducitat, i en general, tard o d'hora, no serviran en unes altres èpoques. En moments de grans canvis socioculturals com els d'ara, es veuen sorgir certament arreu «noves estructures socials». Són ben conegudes, per exemple, en l'actualitat, les noves estructures politicoeconòmiques, com ara Mercasur, el MCCA (Mercat Comú Centreamericà), el Pacte Andí, el Tractat del Lliure Comerç, l'ALADI (Associació Llatinoamericana d'Integració) i altres a Amèrica; la CEE (precisament aquest mes de maig s'ha acordat l'«euro», la moneda única europea); els acords comercials asiàtics entre els pobles del Pacífic, com, per exemple, ASEAN (Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic) i APEC (Cooperació Econòmica de l'Àsia-Pacífic); o les africanes UAAM (Unió Duanera de l'Àfrica Meridional), la CEPEGL (Comunitat Econòmica dels Països dels Grans Llacs), la COI (Comissió de l'Oceà Índic); i, finalment, a l'Orient Mitjà el CCG (Consell per a la Cooperació al Golf); i moltes altres. També s'estan creant estructures avui dia al món universitari, artístic i cultural, sanitari, etc., tant als àmbits nacionals com internacionals. I en moltes altres vessants, com ara els urgents treballs per a la preservació del medi ambient, la lluita contra les drogues i el terrorisme, etc., fenòmens recents que requereixen una actitud estructurada de la societat. A més de l'àmbit públic, neixen també estructures a la societat civil, la qual moltes persones opinen que ha de tenir un protagonisme més gran en la vida social d'avui. Noves associacions, federacions, clubs i d'altres entitats, moltes d'elles anomenades ONG, s'organitzen constantment.

Oportunitat i honradesa

És de desitjar que aquestes «noves estructures socials», honradament «es consideren oportunes», com diu aquest Punt VI de la Carta de la Pau. Els responsables de crear-les han de fer un discerniment a consciència sobre l'oportunitat o no d'organitzar-les i la manera de fer-ho. Tenim exemples a la Història d'organitzacions que van resultar ineficaces o que tenien fins inconfessables.

També és desitjable que les «noves estructures socials» vagin destinades sincerament «per construir una societat més ferma i en pau», com diu la Carta a continuació. Al recent Congrés Internacional pro Declaració dels Deures Humans, celebrat a València (Espanya), es proposà que un dels Deures Humans a establir fos que els treballs de l'ésser humà col·laborin, directament o indirecta, a la pau, i que mai no constitueixin un obstacle per a ella. Certament, perquè hi hagi pau s'han d'aconseguir societats «fermes», ben estructurades, per la qual cosa

és necessari que siguin dotades de les estructures adequades i que aquestes estiguin ben fonamentades.

En què basar-les?

La Carta de la Pau no es pregunta si s'han d'organitzar noves estructures socials o no; això és competència dels polítics i dels responsables socials. Allò de què la Carta s'ocupa és que «En organitzar-les...» es trobi una base «més sòlida» on «fonamentar-les», perquè contribueixin precisament a «construir una societat més ferma i en pau».

És usual que els qui dirigeixen les estructures socials desitgin que aquestes es mantinguin en el protagonisme que tenen, i que ells romanguin a la direcció. Sigui per comoditat, cansament, ambició de poder o altres raons, no desitgen canviar. Per això proclamen aquestes estructures com la base òptima -i, de vegades, l'única- sobre la qual edificar «les noves... que es consideren oportunes». Si perquè puguin suportar el pes de les noves estructures, aquelles organitzacions ja existents han de ser reforçades, més al seu favor.

La Carta de la Pau no afirma que sigui impossible «basar» els nous entramats socials sobre els antics avui existents, sinó que «és perillós, moltes vegades», fer-ho. I ho és perquè, com ja s'ha dit, aquestes estructures van ser organitzades per a unes altres situacions i tenen ja pocs marges i capacitat de resposta davant les noves circumstàncies. I moltes d'elles, a més, no resten pas alienes a ideologies o a interessos concrets i particulars. És fàcil reconèixer exemples històrics de resultats dolorosos. Un cop més, cal discernir amb deteniment cas per cas. No és ètic que els responsables políticsocials sotmetin les societats a «perills» innecessaris. Si s'estima la pau, si s'estima el goig de viure la vida, no es poden posar en perill les consecucions socioculturals fonamentals ja assolides. Cal ser magnànim i cercar els fonaments apropiats sobre els quals basar les estructures que avui és convenient d'organitzar.

Les unitats geogràfiques humanes

El que la Carta de la Pau afirma és que «és més sòlid fonamentar les noves estructures sobre unitats geogràfiques humanes», com poden ser els pobles, les ètnies o altres grups humans organitzats amb llibertat, solidaritat i respecte de la dignitat de la persona. És a dir, basar les estructures socials en elements de la societat més aviat de tipus natural que no pas en els artificials que, per ser-ho, ja tenen un disseny i uns objectius concrets i específics, fàcilment immutables. Aquestes «unitats geogràfiques humanes» sí que constitueixen un fonament «més sòlid» on recolzar les noves estructures i des d'on poder respondre a les situacions del futur, tantes vegades imprevisible, fins i tot en el més immediat.

¿Fonamentar les noves estructures socials sobre unitats geogràfiques humanes és definitivament segur? ¿No ens hem de preocupar ja de res més? No, aquestes unitats tenen «el risc que es tanquin en si mateixes», que excloguin els altres, cosa que «aboca, gairebé sempre, en desavinences de tota mena i fins i tot en guerres».

La manera d'«evitar aquest risc» és exposada al Punt anterior de la Carta: la fraternitat que es dóna entre tots els éssers humans pel fet d'existir. Fraternitat existencial que «ens farà més fàcilment solidaris en obrir-nos a la societat» (Punt V).